ΗΡΩΪΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ ΣΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ:
Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΡΩΓΩΝ ΙΩΣΗΦ

Κωνσταντίνος Χολέβας – Πολιτικός Επιστήμων

Η Β΄ Πολιορκία του Μεσολογγίου διήρκεσε από τις 15 Απριλίου 1825 μέχρι τις 10 Απριλίου 1826. Κατέληξε στην ηρωική Έξοδο, η οποία ένωσε τους Έλληνες και αφύπνισε τους Ευρωπαίους. Ο πνευματικός ηγέτης των Ελευθέρων Πολιορκημένων ήταν ένας Θεσσαλός Επίσκοπος, ο οποίος βρέθηκε εκεί ως βοηθός του Μητροπολίτου Άρτης και Ναυπάκτου Πορφυρίου. Ο Ρωγών και Κοζύλης Ιωσήφ. Οι Ρωγοί είναι ένα κάστρο κοντά στην Πρέβεζα. Στην Κοζύλη υπάρχει Μονή της Παναγίας, κοντά στο Ζάλογγο. Ο τίτλος είναι τιμητικός.

Γεννημένος στην Τσαριτσάνη Θεσσαλίας το 1776 έμαθε καλά γράμματα στη Σχολή των Αμπελακίων και βρέθηκε στην Άρτα ως Πρωτοσύγκελλος και στη συνέχεια ως Βοηθός Επίσκοπος. Η Μητρόπολη Άρτης και Ναυπάκτου (ή Ναυπάκτου και Άρτης) ήταν τότε πολύ μεγάλη και κάλυπτε τους σημερινούς νομούς Άρτης, Πρεβέζης και Αιτωλοακαρνανίας. Ο Μητροπολίτης Άρτης Πορφύριος είχε βοηθήσει το ποίμνιό του κατά την Α΄ Πολιορκία του Μεσολογγίου, η οποία έληξε με τη νίκη των Ελλήνων στα τέλη Δεκεμβρίου 1822. Κατά τη Β΄ Πολιορκία ο Πορφύριος είχε εκλεγεί Πληρεξούσιος στη Γ΄ Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου- αρχικά- και Τροιζήνος – στη συνέχεια. Έτσι ως Ποιμενάρχης, πνευματικός πατέρας και εγγυητής της ενότητος έμεινε στο Μεσολόγγι ο Ιωσήφ. Η οικία του ήταν δίπλα στον Ναό του Αγίου Παντελεήμονος.

Στη διάρκεια της πολιορκίας από τους Οθωμανούς του Κιουταχή και τους Αιγυπτίους του Ιμπραήμ ο Επίσκοπος Ιωσήφ είχε ρόλο ενοποιητικό. Ήταν ο κληρικός που κατέπαυε τις έριδες και έφερνε πιο κοντά τους εντόπιους Μεσολογγίτες με τους οπλοφόρους Σουλιώτες, με τους Μακεδόνες, τους Κυπρίους, τους Πελοποννησίους και τους άλλους Έλληνες, καθώς και με τους Φιλέλληνες. Η πόλη του Μεσολογγίου είχε εντυπωσιακή πολιτιστική και εκπαιδευτική υποδομή. Αυτή η παιδεία βοήθησε στην ανύψωση του ηθικού των πολιορκημένων. Η Χριστιανική Πίστη του Δεσπότη μαζί με τη λειτουργία δικαστηρίων α΄ και β΄ βαθμού και την έκδοση εφημερίδας από τον Ελβετό Ιωάννη Ιάκωβο Μάγερ (Ιανουάριος 1824- Φεβρουάριος 1826) συνετέλεσαν στην τόνωση του φρονήματος και στην απόκρουση των επιθέσεων.

Ο Επίσκοπος Ιωσήφ ήταν ενεργός και στην άμυνα της πόλης. Όταν έπεφταν οβίδες και κατέστρεφαν τις περίφημες ντάπιες (πολεμίστρες) ή άλλα σημεία του τείχους, ο Επίσκοπος καλούσε τον λαό να βοηθήσει στην ανοικοδόμηση. Ο ίδιος ήταν παρών και εργαζόταν μαζί με όλους τους άλλους. Θρησκευτικός και εθνικός ηγέτης !

Στις παραμονές των Χριστουγέννων του 1825 ο Ιωσήφ εξέδωσε ποιμαντορική Εγκύκλιο, με την οποία καλούσε τους Μεσολογγίτες και τους άλλους Έλληνες ως εξής:

«Όθεν ως Αρχιερεύς ταπεινός.....κατά χρέος σάς συμβουλεύω αύριον μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας , οι μεν ιερείς, ιερομόναχοι και μοναχοί να συναχθήτε εις την κατοικίαν μου όλοι, δια να πηγαίνωμεν εις την μεγάλην τάπιαν, οι δε πρόκριτοι εντόπιοι και ξένοι με όλον τον λαόν .... να τρέξουν εις την ιδίαν τάπιαν με όλην την προθυμίαν..... και **να δουλεύσωμεν όλοι μαζί με πατριωτισμόν**, καθώς και άλλοτε, διορθώνοντες αυτήν την τάπιαν ή και άλλην κρημνισμένην....»

Στο τέλος καλουσε όλους να δείξουν πατριωτισμό και ηρωισμό «όστις θέλει βέβαια μάς απαλλάξει και από τούτον τον κίνδυνον, ως και από άλλους πολλούς με τη δύναμιν του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού» !

Ο Ρωγών Ιωσήφ εκφράζει τον υγιή πατριωτισμό του Ορθοδόξου κλήρου, ο οποίος προτρέπει μεν στην άμυνα υπέρ της πατρίδος, αλλά απορρίπτει τα δύο άκρα: Τον ρατσισμό, εθνοφυλετισμό και την εθνική αλαζονεία αφ' ενός. Τον άπατρι διεθνισμό, τον εθνομηδενισμό και την ηττοπάθεια αφ'ετέρου. Ο Επίσκοπος των πολιορκημένων εμπνέεται από τον Άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο, ο οποίος στην 37η Επιστολή του διδάσκει να αγαπούμε την πατρίδα μας, όπως ακριβώς αγαπούμε και τη μητέρα μας. Ο Ιωσήφ μιμείται τους εκκλησιαστικους άρχοντες της Κωνσταντινουπόλεως, οι οποίοι το 626 μΧ (1200 χρόνια ακριβώς πριν από την Έξοδο) απέδωσαν στην Υπέρμαχο Στρατηγό τη σωτηρία της Πόλης από την επίθεση Αβάρων και Περσών. Τοτε πρωτοακούσθηκε ο ύμνος «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ τα νικητήρια» !

Όταν η πείνα, οι ασθένειες, η αδυναμία ανεφοδιασμού και η ασφυκτική πολιορκία κατέστησαν αναγκαία τη λήψη μιας απόφασης, ο Ιωσήφ ετάχθη με εκείνους που αποφάσισαν την Έξοδο. Ο Δυτικομακεδών οπλαρχηγός και λόγιος Νικόλαος Κασομούλης ήταν ο γραμματεύς του Ν.

Στορνάρη και ως εγγράμματος έγινε γραμματεύς και του Πολεμικού Συμβουλίου. Οι Μεσολογγίτες και οι άλλοι Έλληνες μαζί με τον Επίσκοπο κατέληξαν στις λεπτομέρειες και στην ημερομηνία. Όταν κάποιοι πολεμοχαρείς πρότειναν να σφάξουν οι ίδιοι τα μωρά για να μην προδώσουν την Εξοδο με το κλάμα τους, αλλά και τις γυναίκες για να μην ατιμασθούν από τους Τουρκο-αιγυπτίους, ο Δεσπότης με έντονο ύφος αντιστάθηκε. «Αν τολμήσετε να πράξετε τούτο, πρώτα να σφάξετε εμένα! Το αίμα των αθώων να πέσει στα κεφάλια σας» ! Ο Κασομούλης επέζησε της Εξόδου και διηγείται την σκηνή αυτή στα «Ενθυμήματα Στρατιωτικά».

Η απόφαση της Εξόδου, ένα από τα πιο συγκλονιστικά κείμενα του Νέου Ελληνισμού, υπαγορεύθηκε από τον Επίσκοπο Ιωσήφ στον Νικόλαο Κασομούλη, ο οποίος την διέσωσε ολόκληρη. Είναι ένα κείμενο, το οποίο συνθέτει την Ορθοδοξη Πίστη, τα διαχρονικά ΟΧΙ του Ελληνισμού, την επιτελική και οργανωτική σκέψη και την ανθρωπιστική αντίληψη ενός ιερωμένου.

Το κείμενο ξεκινά με την επίκληση: «**Εν ονόματι της Αγίας Τριάδος**» και εξηγεί το σκεπτικό:

«.... Θεωρούντες εκ του άλλου ότι μάς εξέλιπεν κάθε ελπίς βοηθείας και προμηθείας, τόσον από την θάλασσαν καθώς και απο την ξηράν, να βαστάζομεν, ενώ ευρισκόμεθα νικηταί του εχθρού, αποφασίσαμεν ομοφώνως: Η έξοδός μας να γινει βράδυ εις τα δύο ώρας της νυκτός 10 Απριλίου, ημέρα Σάββατον και ξημερώνοντας των Βαϊων, κατά το εξής σχέδιον, ή έλθει ή δεν έλθει βοήθεια.....».

Οι Έλληνες τότε ακολουθούσαν την τουρκική- βυζαντινή ώρα, δηλαδή το ρολόι μηδενίζεται με τη δύση του ηλίου. Δύο ώρα της νυκτός δεν σημαίνει στις δύο τα ξημερώματα με τη σημερινή μέτρηση, αλλά δύο ώρες μετά τη δύση του ηλίου, δηλαδή γύρω στις 9 το βράδυ. Αυτή την ώρα καταγράφουν και οι δυτικοί ιστορικοί της Εξόδου, όπως ο Σκωτσέζος Τζώρτζ Φίνλεϋ, ο οποίος ακολουθούσε την ευρωπαϊκή και όχι την τουρκική ώρα.

Στα 17 άρθρα της αποφάσεως ο Ιωσήφ έχει προσθεσει και συμβουλές ανθρωπιστικού χαρακτήρα, όπως πχ να βοηθούν τους πληγωμένους. Το υπόλοιπο κειμενο αναφέρεται στη διάσπαση σε τρεις φάλαγγες και στον τόπο συναντήσεως: Στη Μονή του ΄Άη Συμιού, δηλαδή του Αγίου Συμεών.

Το αποτέλεσμα της Εξόδου είναι γνωστό. 1300- 1500 σώθηκαν, ενώ περίπου 8000, κυρίως γυναίκες και παιδιά, σφαγιάσθηκαν ή αιχμαλωτίσθηκαν και πουλήθηκαν ως σκλάβοι. Ο Ρωγών Ιωσήφ κλείσθηκε επι τρεις ημέρες στον Ανεμόμυλο και τελικά, τη Μεγάλη Τρίτη 13 Απριλίου, έβαλε φωτιά στο μπαρούτι και προκάλεσε την ανατίναξη. Ο ιδιος δεν σκοτώθηκε! Τούρκοι και Αιγύπτιοι τον βρήκαν ημιθανή και μισοκαμμένο («ημίκαυστον», γράφουν οι παλαιότεροι ιστορικοί, όπως ο Μεσολογγίτης Σπυρίδων Τρικούπης), τον βασάνισαν και τον θανάτωσαν, μάλλον δι᾽απαγχονισμού.

Οι φλόγες του Ανεμόμυλου και η θυσία του Επισκόπου συγκλόνισαν τους Έλληνες, αλλά και την κοινή γνώμη της Ευρώπης. Σε πολλούς πίνακες Ελλήνων και ξένων ζωγράφων ως κεντρικό πρόσωπο της Πολιορκίας και της Εξόδου αναδεικνύεται ο ηρωικός Επίσκοπος. Απεικονίζεται είτε να μεταδίδει τη Θεία Κοινωνία είτε να εμψυχώνει τον αγώνα για την Ελευθερία. Ο διάσημος Γάλλος συγγραφεύς Βίκτωρ Ουγκώ από τη θυσία του Επισκόπου Ιωσήφ εμπνεύσθηκε το περίφημο ποίημά του «Τα κεφάλια του Σαραγιού», το οποίο αναφέρεται στην Έξοδο του Μεσολογγίου.

Ο Επίσκοπος Ρωγών Ιωσήφ εκφράζει πλήρως το ηθικό και πνευματικό περιεχόμενο των Ελευθέρων Πολιορκημένων: Η Φρουρά θυσιάζεται, αλλά δεν παραδίδεται. Ο Ορθόδοξος κληρικός υπερασπίζεται μέχρι τελευταίας ρανίδος το ποίμνιό του, «την ψυχήν αυτού τίθησιν υπέρ των προβάτων» (κατά Ιωάννην ι᾽, 11). Ο πνευματικός πατέρας διαδραματίζει ρόλο ενωτικό. Και όσο ζει, αλλά και με τη θυσία του.

Το ολοκαύτωμα του Δεσπότη ας φωτίζει και σήμερα τις ψυχές μας. Η θυσία των Εξοδιτών οδήγησε στην αλλαγή πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων και στην Ανάσταση του Έθνους. Ο Επίσκοπος Ρωγών και Κοζύλης Ιωσήφ, λίγες ημέρες πριν από το Πάσχα του 1826, μετέδωσε με μοναδικό τρόπο το ελπιδοφόρο μήνυμα της Ορθόδοξης Πίστης: **Χριστός Ανέστη**!

Κ.Χ. Νοέμβριος 2026